

Van Groei naar Grens (Peter Lacoere)

Op 8 maart '24 werd ons door het leerfestival een hoorcollege aangeboden van Peter Lacoere. De voorstelling staat getiteld 'ruimteneutraliteit en bouwshift als doelstellingen van duurzaam landgebruik'. Laat dat net wel een interessant onderwerp zijn.

De titel van de voorstelling is eigenlijk de ondertitel van het boek 'Van Groei naar Grens' dat geschreven is door meneer Lacoere zelf. Het boek is het resultaat van een nog niet zo lang geleden afgerond doctoraatswerk. Het handelt over de manier waarop wij als mensheid omgaan met de grond waarop wij leven. Het gaat ook over de NNLT-doelstellingen van de EU en de verhouding tussen natuur- of landbouwgrond en ander ruimtebeslag.

Waarom is dit belangrijk? Land heeft belangrijke opslagfunctie, los van de vegetatie die erop kan groeien. Een eerste, en bekendste, is wateropslag. Als land wordt afgedekt kan het niet meer dienst doen als spons om het hemelwater op te nemen en wordt het allemaal tegelijkertijd afgevoerd. Dit kan leiden tot overstromingen. Doordat er op die manier ook niets wordt opgeslagen kan dit ook leiden tot droogte in periodes van te weinig neerslag. Een tweede opslagcapaciteit van land is CO₂. Aarde op zich kan ook CO₂ opslaan als het uiteraard niet is afgedekt. Echter, bij bouwwerken met grondverplaatsing of het omploegen van akkers kan deze CO₂ terug vrijkomen in de lucht.

De bodem is een gelaagd systeem waarbij de toplaag heel belangrijk is voor de vruchtbaarheid en het leven op aarde. Deze laag is echter tamelijk fragiel. Ze kan in één twee drie vernietigd, weggeschuift, worden. Het duurt wel jaren, decennia tot zelfs eeuwen om terug dezelfde vruchtbare toplaag te bekomen. Dit kan een klein beetje opgevangen worden door bij aanvang van de graafwerken de toplaag te verwijderen en deze te gebruiken om elders een stuk grond terug op te waarderen.

De planetaire landgrens is bereikt en zelfs al overschreden. 71% van de in te inneembare aarde is reeds ingenomen door de mens. Het grootste deel daarvan is landbouw. Het grootste deel daarvan is vleesconsumptie. Wat wonen betreft is in Europa de oppervlakte van nederzettingen sinds WOII verdubbeld terwijl de bevolking maar met 10% is gestegen.

Om hier iets aan te doen suggereert Europa om tegen 2050 uit te gaan van het 'No net land take'-principe. Als er ergens natuur of landbouwgrond verdwijnt moet er elders weer bij komen. Europa wil ook meer zelf bedruipend worden. Dit kan enkel door landbouwgronden te behouden en ook goed te beheren. Om dit te bekomen maakt men gebruik van een zelfde principe dat bij afvalreductie ook al zijn vruchten heeft afgeworpen, vermijd, verminder en compenseer. Waarbij men eerst kijkt of de grond wel moet worden ingenomen. Daarna kijkt men of die grondinname niet kleiner kan. En ten slotte probeert men dezelfde oppervlakte als diegene die men innam elders terug te geven aan de natuur door verharding af te breken en de grond op te waarderen.

In België gaat nog dagelijks 3,8 ha natuur of landbouwgrond verloren aan bebouwing. De doelstelling is om dit tegen 2025 terug te brengen naar 3% om uiteindelijk in 2040 te stranden op 0%. Dit is dringend nodig. In de Europese lijst van ruimtebeslag staat België met 21% op de tweede plaats na Malta (30%). We mogen echter blij zijn met Wallonië want Vlaanderen alleen neemt met zijn 31% makkelijk de leiding over. Landbouw valt ook onder ruimtebeslag. Als we dan kijken naar de verharding zien we dat die in Vlaanderen op 15% ligt. Ter vergelijking, het Europees gemiddelde ligt op 1,5%.

In grote lijnen is er wel wat fout gelopen in België. Er zijn wel degelijk plannen voor ruimtelijke ordening. In zachte gebieden, natuur en landbouw, is men soms nogal flexibel geweest. Meneer Lacoere toonde ook de kaart van België met daarop aangeduid waar er gebouwd is en men niet met de oorspronkelijke bestemming rekening heeft gehouden. Het is frappant hoeveel plaatsten dat zijn. Daarnaast was men vrij stijf wat de harde bestemmingen betreft. Harde bestemmingen moesten harde bestemmingen blijven. Dit maakt dat nog zo'n 60 000 ha natuurgebied bedreigd is omdat het op de kaart 'hard' is ingekleurd. De bestemming van deze gebieden zo snel mogelijk veranderen, al dan niet met compensaties, zou al een snelle eerste stap moeten zijn.

België kwam als eerste land, in 2016, met de betonstop, intussen omgedoopt tot bouwshift. Intussen zijn Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk en Luxemburg gevolgd. Ze zijn ons allemaal, met Frankrijk op kop, voorbij gestoken wat maatregelen betreft. Ook Zwitserland heeft door referendum een soort betonstop ingevoerd. De regio rond Milaan, noord-Italië, heeft niet gewacht op de nationale politiek. Landen als Duitsland zitten nu wel een beetje vast omdat ze over moeten gaan op nog strengere maatregelen om nog vooruitgang te boeken.

In grote lijnen zijn de doelen simpel. De groei van landgebruik moet afgeremd worden. Ze moet dan zelfs gestopt worden. Als laatste moet er natuur terug gegeven worden. Dit moet dan gebeuren door gebouwen af te breken en dit dan te compenseren door de densiteit van wooneenheden te vergroten.

De onderzoeksgroep achter dit doctoraat heeft ook een website is het leven geroepen waarop je de graad van betonnering in Vlaanderen kan bekijken per gemeente. Je kan deze vinden op www.betonmeter.be.

Ik miste in deze voorstelling nog meer oplossingen voor het probleem. Ik heb Meneer Lacoere dan ook nog even aangesproken na de voorstelling. Hij zei dat de oplossingen zitten in een doordacht ruimtelijk beleid maar ook plannen die gevolgd worden en niet zomaar voor de show worden opgemaakt. Hij heeft ook meer vertrouwen in het gemeentelijke niveau dan in het gewest. Als burgemeester, schepen en ambtenaar op dezelfde lijn zitten wat natuur en ruimtelijke ordening betreft kunnen er al heel mooie dingen gebeuren. Op het niveau van het gewest mag de huidige bevoegde minister (Demir) haar plannen niet uitvoeren omdat de twee coalitiepartners (CDenV en open VLD) niet akkoord zijn en gebeurt er niet zo veel. Voor meer oplossingen moest ik het boek maar eens lezen. Daar moet ik dan maar eens ergens tijd voor proberen vinden.

